

ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ НА 2025 РІК: НОВІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України стало найбільшим випробуванням стійкості та адаптивності економічної системи нашої держави з часів проголошення її незалежності у 1991 році. Щодня держава-агресор концентрує свої зусилля на руйнуванні цивільної інфраструктури України, зокрема житла громадян, об'єктів енергетичної та транспортної систем, підприємств, установ і організацій різних форм власності та напрямів діяльності.

Висока інтенсивність та непередбачуваність воєнних дій, що розгортаються в межах українських кордонів, є перешкодою для якісного планування Державного бюджету України (надалі за текстом – **Держбюджет** або **Державний бюджет**), у тому числі і на поточний рік, та виконання передбачених у ньому показників, адже на це безпосередньо впливають, серед іншого, знищення або пошкодження матеріальних ресурсів, унеможливлення або ж значне ускладнення логістики, а також відтік кваліфікованих кадрів.

14 вересня 2024 року Верховна Рада України зареєструвала поданий Урядом проєкт Закону України “Про Державний бюджет України на 2025 рік”, реєстр. [№ 12000](#). Наприкінці жовтня його було прийнято за основу у першому читанні, а вже 9 листопада 2024 року Парламентом було отримано доопрацьований Урядом проєкт Держбюджету на 2025 рік до другого читання. 19 листопада 2024 року Верховною Радою України було прийнято [Закон України “Про Державний бюджет України на 2025 рік” № 4059-IX](#) (далі - **Закон**), який набере чинності 1 січня 2025 року.

У [Висновку Комітету Верховної Ради України з питань бюджету від 19 вересня 2024 року](#) (щодо на той момент ще законопроєкту в редакції до першого читання) згадується, що Міністр фінансів України Сергій Михайлович Марченко, виступаючи 13 вересня 2024 року на засіданні Кабінету Міністрів України, зазначив, що *“фінансове забезпечення сектору безпеки і оборони є ключовим пріоритетом, закладеним в проєкті державного бюджету на 2025 рік, видатки для забезпечення ефективного протистояння ворогу зростатимуть, усі внутрішні надходження і запозичення направлятимуться на потреби захисників України; допомога громадянам, підтримка ветеранів, соціальні послуги – також у фокусі Уряду на наступний рік...”*.

Зважаючи на надзвичайну важливість цієї теми, ми розглянемо основні показники Держбюджету за останні декілька років та проаналізуємо вплив передбачених ним на 2025 рік показників на життя населення, що постраждало від збройної агресії російської федерації, насамперед внутрішньо переміщених осіб (надалі за текстом – **ВПО**).

Для початку наведемо ключові показники Держбюджету на 2025 рік, що не тільки відображають створені державою умови для забезпечення соціальних і житлових прав та інтересів постраждалого населення, але також будуть безпосередньо впливати на життя суспільства та розвиток країни протягом наступного року. В цій публікації ми також проаналізуємо видатки, закладені в Держбюджеті – 2025 на систему надання соціальних послуг, що сприятиме виходу зазначених вище категорій осіб зі складних життєвих обставин.

ЗАГАЛЬНІ ДОХОДИ ДЕРЖБЮДЖЕТУ

Закон передбачає **загальні доходи Держбюджету в 2025 році у розмірі 2 327 141 677,9 тис. грн** (у порівнянні з 1 911 460 976,8 тис. грн, що зазначені в чинній на сьогодні редакції [Закону України “Про Державний бюджет України на 2024 рік”](#),

та у порівнянні з 1 416 448 786 тис. грн, що були передбачені останньою чинною редакцією [Закону України “Про Державний бюджет України на 2023 рік”](#))¹.

Загальні доходи Держбюджету (тис. грн)		
2023 рік	2024 рік	2025 рік
1 416 448 786	1 911 460 976,8	2 327 141 677,9

Тож, закладений на 2025 рік розмір загальних доходів Держбюджету є більшим на 415 680 701,1 тис. грн, ніж поточний показник загальних доходів Держбюджету на 2024 рік, та більшим на 910 692 891,9 тис. грн, ніж фінальний показник загальних доходів Держбюджету на 2023 рік. У той же час, як і протягом кожного з цих років, загальні доходи Держбюджету на 2025 рік є значно меншими від передбачених ним загальних видатків, про що йтиметься далі.

ЗАГАЛЬНІ ВИДАТКИ ДЕРЖБЮДЖЕТУ

Загальні видатки Держбюджету в 2025 році закладені у розмірі **3 929 061 884,7 тис. грн.** Так само, у порівнянні з чинною на сьогодні редакцією Закону України “Про Державний бюджет України на 2024 рік” та останньою чинною редакцією Закону України “Про Державний бюджет України на 2023 рік”:

Загальні видатки Держбюджету (тис. грн)		
2023 рік	2024 рік	2025 рік
3 392 956 975,8	3 736 618 570,2	3 929 061 884,7

Значною мірою на обсяг видатків Держбюджету на 2025 рік вплинула необхідність фінансування заходів з відсічі збройної агресії російської федерації, підтримки та адаптації ветеранів. Зокрема, серед них можна виділити видатки, закладені на таке:

❖ **Міністерство оборони України:**

- Забезпечення діяльності Збройних Сил України, підготовка кадрів і військ, медичне забезпечення особового складу, ветеранів військової служби та членів їхніх сімей, ветеранів війни (код 2101020) – 1 012 345 471,9 тис. грн;

❖ **Міністерство у справах ветеранів України:**

- Заходи з підтримки та допомоги ветеранам війни, членам їх сімей та членам родин загиблих (код 1501120) – 2 194 220,2 тис. грн;
- Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення діяльності фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб та окремі заходи з підтримки осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України (код 1511090) – 2 928 000,0 тис. грн.

¹ Як Закон України “Про Державний бюджет України на 2023 рік”, так і Закон України “Про Державний бюджет України на 2024 рік” зазнали змін протягом відповідних років. Якщо на початку 2023 року закладені Держбюджетом-2023 загальні доходи становили 1 329 260 090, 6 тис. грн, то наприкінці року цей показник зріс до зазначених вище 1 416 448 786 тис. грн. Так само, на початку 2024 р. загальні доходи Держбюджету-2024 було визначено в розмірі 1 768 451 156, 3 тис. грн, надалі ж цю суму було змінено і наразі вона складає 1 911 460 976, 8 тис. грн.

Оскільки доходи Держбюджету на 2025 рік визначені у сумі 2 327 141 677,9 тис. грн., а видатки Держбюджету на цей же рік становлять 3 929 061 884,7 тис. грн, Держбюджет на 2025 рік є дефіцитним.

Граничний обсяг дефіциту Держбюджету на 2025 рік передбачений у сумі 1 640 630 585 тис. грн.

ПРОЖИТКОВИЙ МІНІМУМ

З 1 січня 2025 року **розмір прожиткового мінімуму на одну особу в розрахунку на місяць становитиме 2 920 грн, а для таких груп населення він складатиме:**

- 1) дітей віком до 6 років – **2 563 грн;**
- 2) дітей віком від 6 до 18 років – **3 196 грн;**
- 3) працездатних осіб – **3 028 грн;**
- 4) осіб, які втратили працездатність, – **2 361 грн.**

Нагадаємо, що протягом 2023 – 2024 років динаміка зростання прожиткового мінімуму була такою:

Розмір прожиткового мінімуму (грн.)			
Показник	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Узагальнений показник	2 589	2 920	2 920
Для дітей віком до 6 років	2 272	2 563	2 563
Для дітей віком від 6 до 18 років	2 833	3 196	3 196
Для працездатних осіб	2 684	3 028	3 028
Для осіб, які втратили працездатність	2 093	2 361	2 361

Отже, в порівнянні з показниками 2024 року, розмір прожиткового мінімуму – як узагальнений показник, так і для зазначених вище груп населення – не змінюється.

При цьому, ще у листопаді 2023 року, Міністерка соціальної політики України Оксана Іванівна Жолнович [в ефірі загальноукраїнського інформаційного телемарафону “Єдині новини”](#) з приводу прожиткового мінімуму у 2024 році зазначила наступне: *“Звісно, це недостатня сума, щоб говорити про повне покриття того рівня інфляції та цін, які на сьогодні є, але ми розуміємо, що сьогодні весь бюджет соціальний, який є, – це є підтримка наших міжнародних партнерів, і тому мусимо дуже уважно, враховуючи їхню допомогу, розраховувати ті збільшення і покращення, які ми передбачаємо.”*

Слід зазначити, що наведені показники є критично недостатніми для забезпечення нормальної життєдіяльності людини в сучасних соціально-економічних умовах, адже, згідно з абзацом першим статті 1 [Закону України “Про прожитковий мінімум”](#), прожитковий мінімум – це вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості.

Роль розміру прожиткового мінімуму у формуванні державної соціальної політики важко переоцінити, оскільки, як встановлено статтею 6 [Закону України “Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії”](#), базовим державним соціальним стандартом є прожитковий мінімум, встановлений законом, на основі якого визначаються державні соціальні гарантії та стандарти у сферах доходів населення, житлово-комунального, побутового, соціально-культурного обслуговування, охорони здоров'я та освіти.

Як було зазначено в наданому у вересні цього року [Висновку](#) Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів щодо розгляду проєкту Закону України “Про Державний бюджет України на 2025 рік” (реєстраційний № 12000 від 14.09.2024 р.), поданого Кабінетом Міністрів України, за інформацією Міністерства соціальної політики України, фактичний розмір прожиткового мінімуму у цінах серпня 2024 року в розрахунку на місяць на одну особу, а також для осіб, які відносяться до основних соціальних і демографічних груп населення, становив:

- на одну особу – 6 921,38 грн (7 922,57 грн з урахуванням суми обов'язкових платежів);
- для дітей віком до 6 років – 6 244,66 грн;
- на дітей віком від 6 до 18 років – 7 816,54 грн;
- для працездатних осіб – 7213,11 грн (8 960,39 грн з урахуванням суми обов'язкових платежів);
- для осіб, які втратили працездатність, – 5 905,47 грн.

Таким чином, як вказано у зазначеному вище Висновку, *розмір встановленого на 2025 рік прожиткового мінімуму є меншим від фактичного прожиткового мінімуму, розрахованого в цінах серпня 2024 року, у 2,4-2,3 рази* (при тому, що такий обрахунок фактичного прожиткового мінімуму відбувався на фоні традиційного сезонного зниження споживчих цін).

Більше того, як зазначає Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів, як і в минулі роки, Кабінетом Міністрів України під час встановлення розмірів прожиткового мінімуму на 2025 рік не враховано [Рекомендації парламентських слухань на тему “Проблеми формування прожиткового мінімуму в Україні”, схвалених Постановою Верховної Ради України від 19 травня 2020 року № 620-ІХ](#). Уряд так і не вжив заходів щодо наближення розміру прожиткового мінімуму до його реальної величини з урахуванням оновлених наборів продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг.

Така суттєва різниця між передбаченим Законом та фактичними розмірами прожиткового мінімуму відіграє вкрай негативну роль у забезпеченні передбаченого статтею 46 [Конституції України](#) права громадянина на соціальний захист.

У цьому контексті варто згадати Рішення Великої палати Конституційного Суду України від 22 травня 2018 року [№ 5-р/2018](#) у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 12 розділу I Закону України “Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України” від 28 грудня 2014 року № 76-VIII, відповідно до якого, у державі, яку проголошено соціальною, визначений законодавцем розмір прожиткового мінімуму має реально забезпечувати гідний рівень життя людини. Також, на думку Конституційного Суду України, держава, виходячи з існуючих фінансово-економічних можливостей, має право вирішувати соціальні питання на власний розсуд. Тобто у разі значного погіршення фінансово-економічної ситуації, виникнення умов воєнного або надзвичайного стану, необхідності забезпечення національної безпеки України, модернізації системи соціального захисту тощо держава може здійснити відповідний перерозподіл своїх видатків з метою збереження справедливого балансу між інтересами особи та суспільства. **Проте держава не може вдаватися до обмежень, що порушують сутність конституційних соціальних прав осіб, яка безпосередньо пов'язана з обов'язком держави за будь-яких обставин забезпечувати достатні умови життя, сумісні з людською гідністю.**

ПРОЖИТКОВИЙ МІНІМУМ ДЛЯ ПРИЗНАЧЕННЯ ДОПОМОГИ

Статтею 9 Закону встановлюється, що у 2025 році рівень забезпечення **прожиткового мінімуму для призначення допомоги відповідно до Закону України “Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям” у відсотковому співвідношенні до прожиткового мінімуму** для основних соціальних і демографічних груп населення становитиме:

- 1) для працездатних осіб – **60 відсотків** (у порівнянні з 55 відсотками у 2024 році та 45 відсотками у 2023 році);
- 2) для осіб, які втратили працездатність, та осіб з інвалідністю – **100 відсотків** (так само, як у 2023 – 2024 роках);
- 3) для дітей – **145 відсотків** (у порівнянні зі 140 відсотками у 2024 році та 130 відсотками у 2023 році) відповідного прожиткового мінімуму.

МІНІМАЛЬНА ЗАРОБІТНА ПЛАТА

З 1 січня 2025 року **розмір мінімальної заробітної плати** становитиме:

- 1) у місячному розмірі: **8 000 грн**;
- 2) у погодинному розмірі: **48 грн**;
- 3) як розрахункова величина для обчислення виплат за рішеннями суду – **1600 грн**.

Розмір мінімальної заробітної плати (грн.)				
Показник	2023 рік	2024 рік		2025 рік
		з 01 січня	з 01 квітня	
У місячному розмірі	6700	7 100	8 000	8 000
У погодинному розмірі	40,46	42,6	48	48
Як розрахункова величина для обчислення виплат за рішенням суду	-	1600		1600

Тож, з 01 січня 2025 року розмір мінімальної заробітної плати не зросте порівняно з показниками, встановленими на поточний момент (з 01 квітня 2024 року).

Вже згаданий раніше Висновок Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів звертає увагу на прийняту 19 жовтня 2022 року Директиву (ЄС) 2022/2041 Європейського парламенту та Ради щодо адекватної мінімальної заробітної плати в Європейському Союзі ([Directive \(EU\) 2022/2041 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on adequate minimum wages in the European Union](#)), у пункті 28 преамбули до якої зазначено, зокрема, що мінімальна заробітна плата вважається адекватною, якщо вона є справедливою щодо розподілу заробітної плати та якщо вона забезпечує гідний рівень життя для працівників на основі трудових відносин повний робочий день. Адекватність законодавчо встановленої мінімальної заробітної плати визначається та оцінюється кожною державою-членом з огляду на її національні соціально-економічні умови, включаючи зростання зайнятості, конкурентоспроможність та регіональний галузевий розвиток. З метою такого визначення держави-члени повинні брати до уваги купівельну спроможність, довгострокові національні рівні продуктивності та розвиток, а також рівні, розподіл та зростання заробітної плати. При цьому індикатором оцінки адекватності мінімальної заробітної плати пропонується використовувати середню заробітну плату, з якою співвідношення мінімальної зарплати має становити 50-60%.

При цьому, як зазначено у Висновку, за розрахунками Мінекономіки величина очікуваної середньої заробітної плати за підсумками 2024 року становитиме 20 581 грн, тоді як запропонований на 2025 рік розмір мінімальної заробітної плати становитиме лише 38,9% від

цієї величини. На кінець наступного року співвідношення мінімальної зарплати до середньої значно зменшиться і становитиме 32,8% (8 000 грн до 24 389 грн відповідно).

Щоб дотриматися вказаних рекомендацій, розмір мінімальної заробітної плати має становити щонайменше 10 290,50 грн на початок 2025 року та 12 194,50 грн на кінець 2025 року. Тож, як впливає з вищезазначеного, запропонований Держбюджетом-2025 розмір мінімальної заробітної плати є вкрай незадовільним щодо забезпечення соціального благополуччя громадян України.

Важливо також наголосити на тому, що Законом передбачений розмір мінімальної заробітної плати, який застосовується як розрахункова величина для обчислення виплат за рішеннями суду, на рівні 1 600 грн.

Згідно з [Висновком Комітету Верховної Ради України з питань бюджету](#) щодо законопроекту про Державний бюджет України на 2025 рік (реєстр. № 12000) від 28 жовтня 2024 року, однак, ні стаття 40 Бюджетного кодексу України, ні стаття 3 Закону України "Про оплату праці" не містять норм щодо визначення такого розміру мінімальної зарплати та його встановлення у законі про державний бюджет. Проте, як зазначається у такому Висновку, в умовах воєнного стану Уряд може приймати рішення щодо порядку застосування і розмірів державних соціальних стандартів та гарантій, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів та фондів загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування.

При цьому слід звернути увагу також і на те, що конструкція "для обчислення виплат" не відповідає принципу правової визначеності, оскільки невідомо, які саме виплати підпадають під дію цієї норми, що в цілому може призвести до різного тлумачення вказаної ініціативи та неоднозначності при її правозастосуванні.

Більше того, у вересні 2024 року Уповноважений Верховної Ради України з прав людини звернувся до Конституційного Суду України із [конституційним поданням](#) щодо визнання аналогічних положень, включених до [Закону України "Про Державний бюджет України на 2024 рік"](#), неконституційними. Серед іншого, як зазначено у відповідному поданні, впровадження таких положень, що призвело до зменшення розміру доплати до пенсії, на яку громадяни легітимно очікували, є порушенням норм Конституції України. Як результат, ухвалою колегії суддів Конституційного Суду України було відкрито конституційне провадження у справі.

ВИДАТКИ ДЕРЖБЮДЖЕТУ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

I. ВИДАТКИ ЗА БЮДЖЕТНИМИ ПРОГРАМАМИ МІНІСТЕРСТВА СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

1. Загальні відомості

Загальна сума видатків за бюджетними програмами Міністерства соціальної політики України (далі - Мінсоцполітики) в 2025 році має скласти:

- Міністерство соціальної політики України (код 2500000) - **421 351 119,0 тис. грн**, що включає як видатки загального фонду (419 879 015,1 тис. грн), так і видатки спеціального фонду (1 472 103,9 тис. грн.) державного бюджету.
- Міністерство соціальної політики України (загальнодержавні видатки та кредитування) (код 2510000) - **845 054,8 тис. грн** (видатки загального фонду).

У порівнянні з попередніми роками:

Бюджетні програми Мінсоцполітики (тис. грн)			
Бюджетна програма	2023 рік	2024 рік	2025 рік

Міністерство соціальної політики України (код 2500000)	463 411 919,3	461 704 798,3	421 351 119,0
Міністерство соціальної політики України (загальнодержавні видатки та кредитування) (код 2510000)	185 410,9	775 559,7	845 054,8

Тож, у Державному бюджеті на 2025 рік спостерігається зменшення видатків за бюджетними програмами Мінсоцполітики у порівнянні з попередніми роками.

Однак розглянемо деякі з бюджетних програм Мінсоцполітики більш детально.

2. Розвиток системи соціальних послуг (код 2501370)

Бюджетні програми Мінсоцполітики (тис. грн)			
Бюджетна програма	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Розвиток системи соціальних послуг (код 2501370)	-	1 131 065,3	1 583 185,9

При поданні на той момент ще проекту Закону у вересні цього року, в [Пояснювальній записці](#) до нього було зазначено, що в межах відповідних коштів (на той момент сума передбачених видатків за цією програмою складала 1 254 535,9 тис. грн і була згодом збільшена при підготовці проекту Закону до другого читання) планується продовження фінансування експериментальних проектів:

- запровадження договірних форм надання соціальних послуг та соціальної послуги соціального супроводу військовослужбовців та членів їх сімей у військових частинах (підрозділах) Збройних Сил України;
- запровадження комплексної соціальної послуги формування життєстійкості;
- надання в закладах охорони здоров'я, які належать до сфери управління Мінсоцполітики, окремих соціальних послуг деяким категоріям осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах;
- надання ВПО похилого віку, особам з інвалідністю соціальних послуг стаціонарного догляду, підтриманого проживання за принципом «гроші ходять за людиною».

При цьому, у порівнянні з 2024 роком, обсяг видатків за вказаною програмою збільшився на 452 120,6 тис. грн. Збільшення видатків на розвиток системи соціальних послуг позитивно вплине на забезпечення можливості ефективного виходу зі складних життєвих обставин вразливих груп населення, розвиток їх самозарадності та сприятиме їхній суспільній інтеграції.

3. Соціальний захист дітей та сім'ї (код 2501400)

Бюджетні програми Мінсоцполітики (тис. грн)			
Бюджетна програма	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Соціальний захист дітей та сім'ї (код 2501400)	26 854 407,5	25 327 455,0	27 439 170,7

На **соціальний захист дітей та сім'ї** у Держбюджеті на 2025 рік передбачено 27 439 170,7 тис. грн, що перевищує поточний показник 2024 року на 2 111 715,7 тис. грн. Однак у порівнянні з розміром видатків, закладених на цю програму станом на початок 2024 року (до внесення наступних змін до Держбюджету - 2024), що становив 27 640 814,7 тис. грн, у 2025 року видатки на неї зазнають незначного зменшення - на 201 644 тис. грн.

Складовою частиною бюджетної програми “Соціальний захист дітей та сім’ї” є видатки на відшкодування вартості послуги з догляду за дитиною “муніципальна няня”.

Слід зазначити, що відповідно до [паспорту бюджетної програми](#) на 2024 рік, затвердженої наказом Мінсоцполітики від 08 лютого 2024 року № 51-Н, у поточному році за вказаною бюджетною програмою було передбачено видатки на відшкодування вартості послуги з догляду за дитиною до трьох років „муніципальна няня” у розмірі 194 511,6 тис. грн.

Відповідно до [Пояснювальної записки](#) до на той момент ще проєкту Закону, в 2025 році видатки на відшкодування вартості послуги з догляду за 6 тисячами дітей “муніципальна няня” родинам, які виховують дітей з числа ВПО, дітей, які потребують додаткового догляду, дітей, у кого один з батьків має інвалідність I чи II групи, а також дітей, які проживають там, де неможливо забезпечити функціонування закладів дошкільної освіти, збільшено до **576 млн грн**.

4. Соціальний захист громадян, які потрапили у складні життєві обставини (код 2501530)

Бюджетні програми Мінсоцполітики (тис. грн)			
Бюджетна програма	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Соціальний захист громадян, які потрапили у складні життєві обставини (код 2501530)	102 671 897,4	88 708 333,5	81 801 351,7

На *соціальний захист громадян, які потрапили у складні життєві обставини*, у Державному бюджеті на 2025 рік передбачено на 6 906 981,8 тис. грн менше, ніж у 2024 році. Таким чином, вже третій рік поспіль спостерігається зниження рівня видатків за цією програмою.

Так само, третій рік поспіль державні витрати на надання допомоги на проживання ВПО закладаються саме в цю бюджетну програму.

Згідно з [Пояснювальною запискою до проєкту Закону](#), яким видатки за цією програмою спочатку (у першій редакції підготовленого Урядом проєкту Закону) було передбачено в розмірі 80 801,4 млн грн, за рахунок коштів зазначеної бюджетної програми планувалося здійснити виплати:

- отримувачам державної соціальної допомоги, особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю – **470,4 тис. осіб**;
- особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю – **220,3 тис. осіб**;
- особам, які проживають разом з особою з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу, яка за висновком лікарської комісії медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, на догляд за нею (щомісячна грошова допомога) – **64,4 тис. осіб**;
- отримувачам соціальних стипендій – **50,2 тис. осіб**;
- ВПО – **1,8 млн осіб**.

До другого читання проєкту Держбюджету на 2025 рік розмір видатків за цією бюджетною програмою було збільшено, що має дозволити здійснити відповідні виплати більшій кількості осіб. У той же час, станом на 01 грудня 2024 року, в Україні було зареєстровано 4 639 883 ВПО. Тож, навіть зважаючи на те, що значна кількість з них самостійно докладає зусиль до забезпечення власного проживання, кількість ВПО, яким планувалося здійснити виплати, згідно з наведеними у Пояснювальній записці даними, є достатньо обмеженою.

З огляду на зазначене, вбачається необхідним збільшення видатків на виплати допомоги на проживання ВПО з метою забезпечення для них належного доступу до наданих державою гарантій та створення умов для їх сталої інтеграції та економічної самостійності.

Додатково у цьому контексті можна розглянути [Бюджетний запит Апарату Міністерства соціальної політики України на 2025-2027 роки](#) щодо бюджетної програми “Соціальний захист громадян, які потрапили у складні життєві обставини”. Згідно з наведеними у ньому даними, зазначеною бюджетною програмою, використовуючи встановлену першою редакцією проєкту Закону суму видатків - 80 801 351,7 тис. грн - було передбачено здійснення видатків, зокрема за такими напрямками використання:

- Виплата допомоги на проживання ВПО - на 2025 рік заплановано **48 509 885,6 тис. грн** (порівняно з затвердженими на 2024 рік **57 647 303,2 тис. грн**);
- Виплата державної соціальної допомоги на догляд (крім державної соціальної допомоги на догляд особам, зазначеним у пунктах 1-3 частини першої статті 7 Закону України “Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю) - на 2025 рік заплановано **530 511,0 тис. грн** (порівняно з затвердженими на 2024 рік **511 890,6 тис. грн**);
- Виплата державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю - на 2025 рік заплановано **6 241 814,3 тис. грн** (порівняно з затвердженими на 2024 рік **5 469 221,4 тис. грн**);
- Виплата щомісячної грошової допомоги особі, яка проживає разом з особою з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу, яка за висновком лікарської комісії медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, на догляд за нею - на 2025 рік заплановано **2 255 048,2 тис. грн** (порівняно з затвердженими на 2024 рік **2 013 782,7 тис. грн**);
- Виплата державної соціальної допомоги особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю - на 2025 рік заплановано **19 461 809,1 тис. грн** (порівняно з затвердженими на 2024 рік **19 355 199,5 тис. грн**);
- Виплата одноразової матеріальної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми - на 2025 рік заплановано **1 807,5 тис. грн** (без змін у порівнянні з 2024 роком);
- Виплата соціальних стипендій студентам (курсантам) закладів фахової передвищої та вищої освіти - на 2025 рік заплановано **1 116 272,5 тис. грн** (порівняно з затвердженими на 2024 рік **1 053 999,2 тис. грн**);
- Виплати доплат, компенсацій, допомоги та пільг певних видів громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи - на 2025 рік заплановано **2 145 326,3 тис. грн** (без змін у порівнянні з 2024 роком).

У той же час, з огляду на збільшення загальної суми видатків за цією бюджетною програмою в остаточній редакції Закону, наведений вище запланований розподіл коштів на 2025 рік може зазнати коригувань.

5. Підтримка малозабезпечених сімей (код 2501540)

Бюджетні програми Мінсоцполітики (тис. грн)			
Бюджетна програма	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Підтримка малозабезпечених сімей (код 2501540)	53 450 387,5 ²	17 871 969,4	19 709 690,7

Видатки Держбюджету на *підтримку малозабезпечених сімей* у 2025 році будуть більшими на 1 837 721,3 тис. грн, ніж такі видатки, передбачені поточною редакцією Державного бюджету на 2024 рік.

² За повідомленням Міністерства фінансів України від 31 січня 2023 року, ця сума включала 37,9 млрд грн для надання пільг і житлових субсидій громадянам, а також 15,5 млрд грн державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям.

6. Фінансове забезпечення виплати пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за пенсійними програмами, та дефіциту коштів Пенсійного фонду (код 2506080)

Бюджетні програми Мінсоцполітики (тис. грн)			
Бюджетна програма	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Фінансове забезпечення виплати пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за пенсійними програмами, та дефіциту коштів Пенсійного фонду (код 2506080)	273 667 116,3	271 859 374,5	236 926 235,3

Видатки за цією бюджетною програмою, передбачені на 2025 рік, зазнають значних змін у порівнянні з поточним роком. Вони складуть на 34 933 139,2 тис. грн менше за відповідні видатки у 2024 році.

Згідно з [Пояснювальною запискою](#) до на той момент ще проєкту Закону (яким на самому початку було закладено більшу суму видатків за цією бюджетною програмою, а саме: 237 926 235,3 тис. грн, з яких, однак, 5 000 000,0 тис. грн були передбачені спеціальним фондом Держбюджету), як і у попередні роки, передбачений обсяг трансферту для Пенсійного фонду України дозволить у повному обсязі здійснити виплату пенсій, доплат, надбавок та підвищень до пенсій, які відповідно до чинного законодавства фінансуються за рахунок бюджетних коштів, зокрема й здійснення щорічної індексації пенсій.

При цьому, як зазначено у [повідомленні](#) Міністерства фінансів України, з 1 березня 2025 року заплановано здійснення індексації пенсій.

У контексті пенсійного забезпечення також варто звернути увагу на пункт 30 Прикінцевих положень Закону, яким на Кабінет Міністрів України покладається здійснення заходів щодо запровадження з 1 липня 2025 року пенсійної реформи, а до зазначеної дати Уряд повинен розробити та подати на розгляд Верховної Ради України проєкт закону про внесення змін до деяких законів України щодо встановлення єдиних підходів перерахунку пенсій особам, пенсія яким призначена за "спеціальними" законами, незалежно від зміни заробітної плати (доходу) / грошового забезпечення та здійснення таким особам індексації пенсій на загальних умовах.

7. Виплата житлових субсидій та пільг громадянам на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу (код 2506110)

Бюджетні програми Мінсоцполітики (тис. грн)			
Бюджетна програма	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Виплата житлових субсидій та пільг громадянам на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу (код 2506110)	- ³	45 908 274,7	42 320 689,6

Так само, як і у 2024 році, видатки на виплату житлових субсидій та пільг громадянам на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого та рідкого пічного побутового

³ У 2023 році Державний бюджет не містив такої програми. Натомість витрати на надання пільг та субсидій були передбачені у складі бюджетної програми "Підтримка малозабезпечених сімей".

палива і скрапленого газу, в 2025 році будуть виокремлені в окрему бюджетну програму. У 2023 році Державний бюджет не містив такої програми. Натомість витрати на надання пільг та субсидій були передбачені у складі бюджетної програми “Підтримка малозабезпечених сімей”

В 2025 році видатки за цією програмою становитимуть на 3 587 585,1 тис. грн менше, ніж у 2024 році.

8. Соціальний захист осіб з інвалідністю (код 2507110)

Бюджетні програми Мінсоцполітики (тис. грн)			
Бюджетна програма	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Соціальний захист осіб з інвалідністю (код 2507110)	3 558 667,8	6 703 106,7	7 025 945,8

Видатки Держбюджету у 2025 році на **соціальний захист осіб з інвалідністю** зростуть на 322 839,1 тис. грн у порівнянні із 2024 роком. При цьому, у загальному фонді Державного бюджету на 2025 рік за цією програмою передбачено видатки споживання в розмірі **6 706 647,5 тис. грн**, а в спеціальному фонді - 44 854,8 тис. грн видатків розвитку та 274 443,5 тис. грн видатків споживання (з яких чітко виділено 119 926,3 тис. грн - на оплату праці та 21 027,2 тис. грн - на комунальні послуги та енергоносії).

При цьому, як вказано у [Пояснювальній записці до проекту Закону](#), видатки на **соціальний захист осіб з інвалідністю** враховано у повній потребі, заявленій Мінсоцполітики, у обсязі **6 706,6 млн. грн**. Із зазначеного обсягу видатків на забезпечення протезно-ортопедичними виробами підвищеної функціональності за новітніми технологіями та допоміжними засобами реабілітації (технічними та іншими засобами реабілітації, зокрема крісла колісні, засоби реабілітації, ортопедичне взуття, спеціальні засоби для спілкування та орієнтування тощо) спрямовано 5 649 млн. грн. Це дозволить забезпечити протезно-ортопедичними виробами підвищеної функціональності 2,3 тис. військовослужбовців, близько 623 тис. осіб - допоміжними засобами реабілітації та 50,4 тис дітей з інвалідністю - реабілітаційними заходами.

9. Забезпечення діяльності Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю (код 2507040)

Бюджетні програми Мінсоцполітики (тис. грн)			
Бюджетна програма	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Забезпечення діяльності Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю (код 2507040)	144 647,4	201 026,1	201 005,2

Діяльність Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю безпосередньо пов'язана з організацією надання соціальних послуг. Так, відповідно до [паспорту бюджетної програми](#) “Забезпечення діяльності Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю” на 2024 рік, затвердженого наказом Мінсоцполітики від 15 лютого 2024 року № 66-Н, завдання цієї бюджетної програми передбачають, зокрема:

- організацію доступності соціальних послуг для осіб з інвалідністю;
- методичний супровід та координацію територіальних відділень щодо надання соціальних послуг і соціальної підтримки осіб з інвалідністю;

- організацію надання комплексної соціальної послуги з формування життєстійкості та соціальної послуги із соціального супроводу військовослужбовців та їх сімей у військових частинах (підрозділах) Збройних Сил.

При цьому, у 2025 році видатки на забезпечення діяльності Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю будуть лише на 20,9 тис. грн менше, ніж у 2024 році, що не має призвести до значного негативного впливу на його діяльність.

10. Модернізація системи соціальної підтримки населення України (код 2501630)

Бюджетні програми Мінсоцполітики (тис. грн)			
Бюджетна програма	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Модернізація системи соціальної підтримки населення України (код 2501630)	963 445,5	1 267 502,4	1 151 089,7

Видатки на зазначену бюджетну програму зазнали зменшення у порівнянні з 2024 роком на 116 412, 7 тис. грн.

II. ВИДАТКИ ЗА БЮДЖЕТНИМИ ПРОГРАМАМИ МІНІСТЕРСТВА У СПРАВАХ ВЕТЕРАНІВ УКРАЇНИ

Одним з основних завдань Міністерства у справах ветеранів України (далі - **Мінветеранів**) є формування і реалізація державної політики у сфері соціального захисту ветеранів та членів їх сімей, зокрема забезпечення психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації, зайнятості, підвищення конкурентоспроможності на ринку праці, а також санаторно-курортного лікування, житла.

Загальна сума видатків за бюджетними програмами Мінветеранів в 2025 році має скласти 10 706 112,2 тис. грн., що включає:

- Міністерство у справах ветеранів України (код 1500000) - 3 355 062,2 тис. грн;
- Міністерство у справах ветеранів України (загальнодержавні видатки та кредитування) (код 1511000) - 7 351 050,0 тис. грн.

У порівнянні з попередніми роками:

Бюджетні програми Мінветеранів (тис. грн)			
Бюджетна програма	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Міністерство у справах ветеранів України (код 1500000)	1 336 728,2	2 958 974,9	3 355 062,2
Міністерство у справах ветеранів України (загальнодержавні видатки та кредитування) (код 1511000)	5 501 841,5	9 595 255,8	7 351 050,0

Тож, як убачається, сукупний розмір видатків за бюджетними програмами Мінветеранів дещо знизиться у порівнянні з 2024 роком. При цьому також слід звернути увагу і на те, що Держбюджет-2025 не передбачає видатків за низкою бюджетних програм Мінветеранів, присутніми у Державному бюджеті на 2024 рік, а саме:

- Заходи з формування позитивного образу ветеранів війни, виготовлення бланків посвідчень та нагрудних знаків, розвитку ветеранського руху, вшанування пам'яті Захисників та Захисниць України (код 1501030);

- Заходи з ментальної, спортивної, фізичної, психологічної реабілітації та професійної адаптації (код 1501040);
- Функціонування Українського ветеранського фонду, у тому числі здійснення фондом заходів з підтримки проектів (код 1501090);
- Виплата одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) або інвалідності деяких категорій осіб відповідно до Закону України “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту” (код 1501100).

Незважаючи на те, що всі ці програми буди передбачені першою редакцією Державного бюджету на 2025 рік, підготовленою Урядом у вересні цього року, версія Держбюджету до другого читання, як і його остаточна редакція, прийнята Парламентом, не містять відповідних програм. Натомість видатки Мінветеранів наразі передбачають таку програму:

- Заходи з підтримки та допомоги ветеранам війни, членам їх сімей та членам родин загиблих (код 1501120) - **2 194 220,2 тис. грн.** (загальний фонд державного бюджету).

Тож, на сьогодні можна презюмувати, що видатки за згаданими вище програмами, які не передбачені Держбюджетом на 2025 рік, будуть, принаймні частково, покриті новою бюджетною програмою “Заходи з підтримки та допомоги ветеранам війни, членам їх сімей та членам родин загиблих”.

У той же час, Державний бюджет на 2025 рік передбачає видатки на бюджетну програму “Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення діяльності фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб та окремі заходи з підтримки осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України” в такому розмірі:

Бюджетні програми Мінветеранів (тис. грн)			
Бюджетна програма	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення діяльності фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб та окремі заходи з підтримки осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України (код 1511090)	-	3 845 475,0	2 928 000,0

Встановлення такого виду субвенції в Законі націлена на допомогу місцевим бюджетам в реалізації необхідних цілей, зокрема розвитку системи соціальної підтримки ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, постраждалих учасників Революції Гідності, членів сімей таких осіб і членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни тощо.

Однак, враховуючи викладене вище, розвиток системи соціальної підтримки ветеранів не видається пріоритетним напрямом фінансування у 2025 році з огляду на зменшення видатків на Мінветеранів. Натомість кількість ветеранів продовжує невпинно збільшуватися. Такі особи потребують належного соціального захисту та надання соціальних послуг з метою ефективного переходу від військової служби до цивільного життя, адаптації та інтеграції, а також економічної самостійності.

З іншого боку, для забезпечення більш збалансованої картини видатків за бюджетними програмами Мінветеранів на 2025 рік, слід зазначити, що Державний бюджет - 2025 передбачає таку програму:

- Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію публічного інвестиційного проекту із виплати грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення для сімей осіб, визначених пунктами 2–5 частини першої статті 10-1 Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту", для осіб з

інвалідністю I–II групи, яка настала внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, визначених пунктами 11–14 частини другої статті 7 Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту", та які потребують поліпшення житлових умов (код 1511800) - **3 973 050,0 тис. грн.**

Більш детально цю бюджетну програму буде розглянуто в одній з наступних частин нашого аналізу Державного бюджету на 2025 рік, присвяченій питанням житла.

III. ІНШІ ПИТАННЯ

1. Варто наголосити на тому, що у пункті 6 Прикінцевих положень Закону передбачається можливість застосування окремих норм Законів України ["Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування"](#), ["Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб"](#), ["Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування"](#), ["Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи"](#) у порядку та розмірах, що визначені Кабінетом Міністрів України. Таке правове регулювання суперечить вимогам пунктів 1 та 6 статті 92 [Конституції України](#), згідно з якими виключно законами України визначаються права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод, основи соціального захисту, форми і види пенсійного забезпечення.

Щодо подібних положень ще у Держбюджеті на 2024 рік [Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України у своєму Висновку на проект Закону України "Про Державний бюджет України на 2024 рік"](#) зазначило, що подібний підхід не узгоджується з конституційними повноваженнями Кабінету Міністрів України у забезпеченні виконання Конституції і законів України.

Не заперечуючи можливість визначення на підзаконному рівні окремих питань, що стосуються порядку надання відповідних соціальних виплат, актами Кабінету Міністрів України, Головне науково-експертне управління зазначає, що за змістом відповідних положень Конституції України вирішення питань, що стосуються права на відповідні соціальні виплати та їх розмірів, належить до повноважень Верховної Ради України як єдиного органу законодавчої влади.

Однак слід констатувати, що зазначений підхід, щодо якого Головним науково-експертним управлінням було висловлено критичні зауваження при підготовці Державного бюджету на поточний рік, зберігся і для Держбюджету - 2025.

2. Частинами першою і четвертою статті 40 Закону встановлено, що у 2025 році акціонерне товариство "Державний ощадний банк України" *перераховує до Пенсійного фонду України залишок коштів, що утворився в нього станом на 1 січня 2025 року на рахунках внутрішньо переміщених осіб*, відкритих в акціонерному товаристві "Державний ощадний банк України" для виплати пенсій (щомісячного довічного грошового утримання) відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2014 року № 637 "Про здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам", рух за якими не здійснювався більше одного року, а також осіб, які згідно із зазначеною постановою не пройшли фізичну ідентифікацію протягом шести місяців з дати, коли така ідентифікація повинна бути здійснена.

У разі звернення до акціонерного товариства "Державний ощадний банк України"/Пенсійного фонду України пенсіонерів, кошти на виплату пенсій (щомісячного довічного грошового утримання) яких повернуто Пенсійному фонду України, відновлення та виплата їм пенсії (щомісячного довічного грошового утримання) здійснюються у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Слід зазначити, що згідно з висновком Комітету Верховної Ради України з питань бюджету [від 19.09.2024 року](#) *"...таке положення не є предметом правового регулювання закону про державний бюджет, до нього не надано належних пояснень щодо правових засад та*

доцільності впровадження, а також є застереження щодо його можливого трактування як порушення прав і свобод громадян, закріплених у законодавчих актах України...”.

Натомість, Комітетом Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів у висновку [від 26 вересня 2024 року](#) зазначено, що *“...Такий захід не призведе до вилучення пенсій у пенсіонерів, а лише буде змінено місце зберігання цих коштів....”*

Варто звернути увагу, що відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2014 р. № 637, у разі наявності в територіальних органах Пенсійного фонду України надісланої акціонерним товариством “Державний ощадний банк України” інформації про відсутність видаткових операцій за рахунками протягом шести місяців підряд *нарахування пенсії продовжується, але з 1 січня 2024 р. нарахована сума пенсії не перераховується на рахунки їх одержувачів до проходження фізичної ідентифікації*. Нарахована сума пенсій внутрішньо переміщеним особам перераховується на рахунки їх одержувачів територіальними органами Пенсійного фонду України *після проходження ними фізичної ідентифікації починаючи з місяця припинення фінансування виплати пенсії*.

З огляду на це, норми статті 40 Закону значно ускладнюють доступ внутрішньо переміщених осіб до отримання пенсії після проходження фізичної ідентифікації та звужують їх право на доступ до на пенсійного забезпечення.

ВИСНОВКИ

Попри те, що сума державних видатків на соціальний захист громадян поступається видаткам на оборону країни, що, безумовно, є головним пріоритетом у збереженні її територіальної цілісності та недоторканності, з огляду на загальні соціально-економічні показники та рівень життя населення (зокрема, у порівнянні з країнами Європейського Союзу та іншими розвиненими країнами), така сума є вкрай недостатньою для підтримки громадян, які перебувають у складних життєвих обставинах. Розмір прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати не відповідають ринковим цінам, що сформувались у реаліях сьогодення.

Зменшення видатків на допомогу на проживання ВПО, що є наслідком трансформації державної соціальної політики у русло надання підтримки лише найбільш вразливим категоріям населення (що яскраво відображається у змінах 2024 року до затвердженого Урядом Порядку надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам), може мати негативний вплив на матеріальне становище переміщених осіб, що може спонукати їх до повернення на тимчасово окуповані території або до виїзду за кордон.

З огляду на все вищевикладене та на значну демографічну кризу в Україні, пов'язану із повномасштабним вторгненням на її територію збройних формувань російської федерації, держава повинна створювати для населення найбільш сприятливі умови для проживання, аби відтік людських ресурсів не став катастрофічним для економіки країни. При цьому збільшення фінансування сфери соціальних послуг могло би забезпечити підтримку вразливих категорій населення у складних життєвих обставинах, підвищення їх самостійності та економічної незалежності, формування самозарядності та життєстійкості.